

16 forskarskolor – statistisk uppföljning
av doktoranderna och några resultat om
verksamheten

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

16 forskarskolor – statistik uppföljning av doktoranderna och några resultat om verksamheten

Utgiven av Högskoleverket 2003

Innehåll: Högskoleverket, avdelningen för statistik och analys, **Helen Dryler och Carolina Johansson**

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Bakgrund	6
Uppdraget och rapportens syfte	7
Datamaterial	8
Statistisk sammanställning över doktoranderna i forskarskolorna läsåret 2001/02	9
Närmare 200 doktorander antagna till forskarskolorna.....	9
Lika många manliga som kvinnliga doktorander - men variationer mellan forskarskolorna.....	12
Tidigare doktorandstudier.....	12
Flest forskarskolonybörjare i åldern 25-29 år	13
Få forskarskoledoktorander med låg aktivitetsgrad.....	14
En majoritet av doktoranderna i forskarskolorna har finansiering genom anställning som doktorand	16
Intervjuer om verksamheten: rekrytering, handledning, kurser och samverkan.....	19
Rekrytering	19
Studiefinansiering	20
Handledning.....	20
Kurser	20
Organisation och samverkan	21
Övrigt	21
Avslutande kommentar	22

Sammanfattning

En sammanfattande bedömning är att det har varit en bra start för forskarskolorna. Baserat på statistik om doktoranderna och intervjuer med forskarskolornas föreståndare är de huvudsakliga resultaten:

- att 177 doktorander fram till och med våren 2002 har påbörjat sina studier vid någon av de 16 forskarskolorna. Sammantaget fördelar sig doktoranderna ganska jämnt på värd- och partnerhögskolor: 100 vid värdhögskolorna och 77 vid partnerhögskolorna. Enskilda forskarskolor avviker dock, antingen till förmån för värdhögskolan eller till förmån för partnerhögskolorna. I samband med rekryteringen av doktorander har de flesta forskarskolorna – i större eller mindre utsträckning – tagit hänsyn till fördelningen av doktorander på de ingående lärosätena.
- att fördelningen av kvinnliga och manliga doktorander totalt sett är jämn, men att det finns enskilda forskarskolor som domineras antingen av kvinnor eller av män.
- att forskarskolonybörjarna i mindre utsträckning än doktoranderna i den reguljära utbildningen har en låg eller mycket låg aktivitetsgrad.
- att drygt 25 procent av de doktorander som antagits till forskarskolorna tidigare har varit registrerade som aktiva doktorander en termin eller mer.
- att en mycket stor andel av doktoranderna i forskarskolorna redan från och med den första terminen är försörjda via anställning som doktorand (79 procent). Detta är betydligt mer än i den reguljära forskarutbildningen.
- att drygt hälften av forskarskolorna tillser att doktoranderna har minst en biträdande handledare.
- att få doktorander har bytt handledare.
- att samtliga forskarskolor anordnar kurser, och att dessa i mån av plats är öppna också för doktorander utanför forskarskolorna.
- att flera föreståndare har övervägande positiva erfarenheter av samarbetet i forskarskolans styrgrupp (motsvarande) där representanter från såväl värd- som partnerhögskolor ingår. I några forskarskolor har dock någon av de mindre högskolorna inte kunnat ställa upp med en representant i styrgruppen.

– att flera av föreståndarna, när de jämför med den reguljära forskarutbildningen, är av uppfattningen att det i forskarskolorna finns en *tendens* till att: genomföra något mer omfattande utlysningar, få fler sökande till utlysta doktorandplatser, doktoranderna oftare erbjuds biträdande handledare, handledarbyten sker ”smärtfriare” på grund av det extra stöd som forskarskolan utgör, doktoranderna mer sällan avbryter sina studier, möjligheterna (resurserna) att utveckla nya kurser är bättre och doktoranderna ingår i ett större nätverk av doktorander och handledare.

Bakgrund

År 2001 etablerades 16 nationella forskarskolor med särskilda medel i enlighet med regeringens förslag i propositionen Forskning och förnyelse (2000/01:3). I varje forskarskola ingår en värdhögskola och en eller flera partnerhögskolor. Värdhögskolorna har det grundläggande och samordnande ansvaret och återfinns vid 10 olika lärosäten.¹ Än fler lärosäten är utsedda till partnerhögskolor. Bland dessa ingår även högskolor som saknar vetenskapsområde och därför inte äger egen rätt att examinera i forskarutbildningen.

Som planeringsförutsättning gäller att 15 av forskarskolorna senast vid utgången av år 2007 ska ha examinerat minst 25 doktorer vardera. Undantaget är forskarskolan i Rymdteknik med examensmålet minst 17 doktorer. Tidsgränsen kan förlängas med högst ett år om doktoranderna arbetar med institutionstjänstgöring.

I den forskningspolitiska propositionen anges också skälen för att inrätta nationella forskarskolor. Enligt regeringen är det angeläget att olika modeller prövas som syftar till att förbättra forskarutbildningen. Mot bakgrund av tidigare erfarenheter önskar man pröva forskarskolemodellen ytterligare. Enligt regeringen är det sannolikt att forskarskolorna med sina stora forskningsmiljöer ska kunna främja god kvalitet i forskningen. Men framför allt hoppas man att forskarskolorna ska bidra till en bättre forskarutbildning. I detta ligger en förväntan om att de ska främja rekryteringen och ha positiva effekter på utvecklingen av forskarutbildningen, t.ex. vad gäller det pedagogiska arbetet, kursutbudet och handledningen. Därutöver syftar forskarskolemiljöerna också till att öka samarbetet inom forskarutbildningen – såväl mellan olika ämnesområden som mellan olika lärosäten. Även högskolor som saknar egen rätt att utfärda doktorsexamina ska genom deltagande i nationella forskarskolor kunna rekrytera doktorander och delta i forskarutbildningen.

---

¹ Uppsala universitet (UU), Stockholms universitet (SU), Göteborgs universitet (GU), Lunds universitet (LU), Umeå universitet (UmU), Linköpings universitet (LiU), Kungliga tekniska högskolan (KTH), Chalmers tekniska högskola (CTH), Luleå tekniska universitet (LTU) och Karolinska institutet (KI).

Uppdraget och rapportens syfte

Enligt regeringsbeslut 2001-01-25 ska Högskoleverket sammanställa och lämna en första uppföljning av forskarskolorna till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast under år 2003.²

Tidigare har enstaka sammanställningar över forskarskolorna presenterats i Högskoleverkets årsrapport (2002 och 2003). Föreliggande rapport utgör en första mer omfattande statistisk uppföljning vars huvudsakliga syfte är att beskriva doktoranderna i forskarskolorna med avseende på variabler såsom kön, ålder aktivitet, tidigare studier med mera. Mer sekundärt syftar uppföljningen också till att mycket översiktligt framföra några resultat om forskarskolornas verksamhet med avseende på rekrytering, handledning, kurser och samverkan – dvs. sådana aspekter som regeringen hade förhoppningar om att de nationella forskarskolorna skulle främja.³ Uppgifter om verksamhet och arbetssätt har också använts för att kommentera en del av de statistiska uppgifterna om doktoranderna.

---

² Enligt samma regeringsbeslut uppdrogs åt Högskoleverket att sammanställa och publicera forskarskolornas programformuleringar. Dessa finns samlade i verkets rapport Forskarskolor i Sverige – en sammanställning (2001:12 R). I uppdraget anges också att Högskoleverket ska avrapportera sina resultat successivt samt att verket i samband med att examensmålen ska vara uppfyllda vid utgången av år 2007 genomför en slutlig uppföljning och utvärdering. Nästa avrapportering om forskarskolorna beräknas ske i januari/februari år 2004.

³ I nästa uppföljning och rapport (år 2004) kommer tyngdpunkten att ligga på den typen av verksamhetsaspekter, vilka insamlas via intervjuer. En del statistik kommer också att ingå vilken kommer att sträcka sig fram till vårterminen 2003. I och med att statistiken kommer att inkludera ett ytterligare läsår kommer den på ett bättre sätt kunna spegla den period som intervjuerna om verksamheten beskriver.

Datamaterial

Det statistiska datamaterialet om doktoranderna i forskarskolorna baserar sig dels på officiell statistik, dels på för uppdraget specialbeställd statistik. Statistiken omfattar läsåret 2001/02.⁴ Uppgifter om rekrytering och andra verksamhetsaspekter har under hösten 2003 insamlats via intervjuer med samtliga 16 föreståndare eller motsvarande.⁵

Det är viktigt att påpeka att uppgifterna om forskarskoledoktoranderna (och alla andra doktorander) samlas i register hos SCB som kan komma att korrigeras i samband med att nya och riktigare uppgifter inkommer. Sådana rättningar för läsåret 2001/02 har dock inte inkommit till verket ännu. Den största förväntade ändringen gäller forskarskolan i Genomik och bioinformatik i Göteborg. För denna forskarskola finns enligt tillgängliga registeruppgifter inga antagna doktorander, vilket inte stämmer med verkliga förhållanden.

---

⁴ För den första möjliga startterminen, våren 2001, finns inga doktorander registrerade i forskarskolorna.

⁵ Helen Dryler har intervjuat föreståndarna, vilka har det huvudsakliga ansvaret för den löpande verksamheten. Studierektor eller programdirektör är andra benämningar som används för personen med denna funktion.

Statistisk sammanställning över dokto- randerna i forskarskolorna läsåret 2001/02

Statistiken om doktoranderna på forskarskolorna är uppdelad på *antagna* till forskarskola, *forskarskolenybörjare* samt *aktiva*. Att doktoranderna är antagna till forskarskola innebär att forskarskolan fattat beslut om antagning. Endast doktorander som redan är antagna vid en institution kan antas till en forskarskola – ofta sker detta strax innan antagningen till forskarskolan, men det förekommer också att forskarskolorna antar doktorander som har varit antagna vid någon institution en längre tid. Doktoranderna betraktas i statistiken som forskarskolenybörjare den första terminen som de har en aktivitet om minst tio procent i någon forskarskola. Aktivitet mäts i andel av heltidsarbete per termin nedlagt på forskarutbildningen. En doktorand betraktas som aktiv när han/hon har en aktivitet om minst tio procent.

Närmare 200 doktorander antagna till forskarskolorna

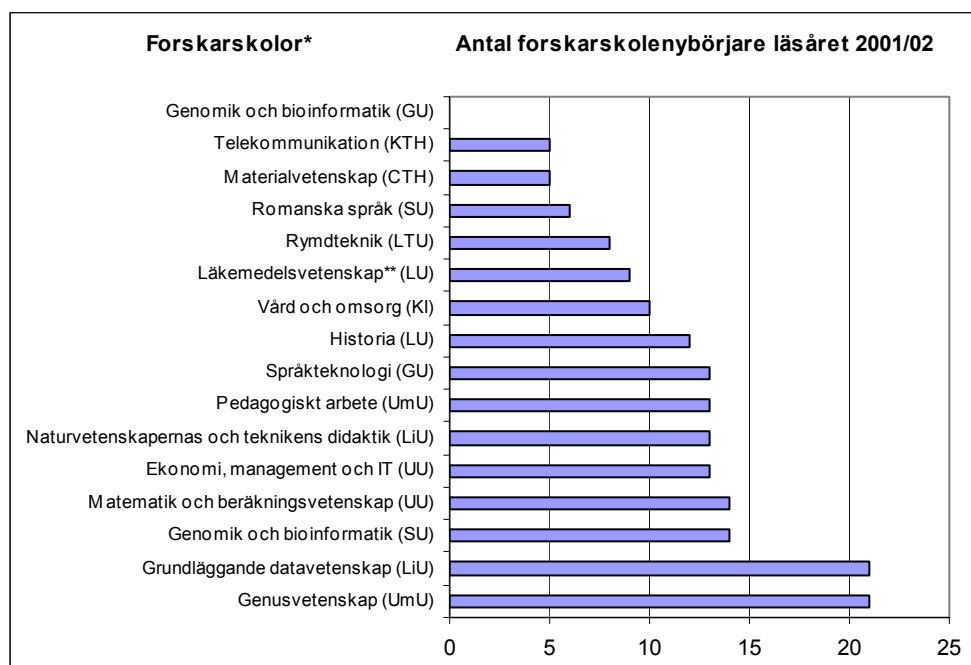
Under höstterminen 2001 antogs 73 doktorander till forskarskolorna och vårterminen 2002 antogs 113 doktorander dvs. sammantaget 186 personer varav hälften var män och hälften var kvinnor. Av dessa påbörjade 177, motsvarande 95 procent, sina forskarstudier under läsåret 2001/02. Efter två terminer uppgår antalet aktiva doktorander våren 2002 till 176.

Under samma period, läsåret 2001/02, började totalt sett lite drygt 3 600 doktorander i forskarutbildningen. Doktorandnybörjarna i de nationella forskarskolorna utgör således under det inledande läsåret endast knappa fem procent av samtliga nybörjare i forskarutbildningen.

Antal antagna, nybörjare och aktiva doktorander på forskarskola, per termin och kön

	HT 2001			VT 2002			Läsår 2001/02		
	Alla	Kvinnor	Män	Alla	Kvinnor	Män	Alla	Kvinnor	Män
Antagna till forskarskolor	73	30	43	113	63	50	186	93	93
Forskarskolenybörjare	69	29	40	108	61	47	177	90	87
Aktiva på forskarskolor	69	29	40	176	89	87			

Antalet forskarskolenybörjare per forskarskola varierar mellan 5 och 21 stycken. Störst antal nybörjare under läsåret 2001/02 har forskarskolorna Genusvetenskap och Grundläggande datavetenskap (21 st.). Lägst antal har Materialvetenskap och Telekommunikation (5 st.).

* Vårdhögskolans förkortning anges inom parentes

** Forskerskolan i Läkemedelsvetenskap kallades ursprungligen Mångvetenskaplig naturvetenskap (se t.ex. programförklaringen). Eftersom forskarskolan har kommit att bli känd under namnet forskarskolan i Läkemedelsvetenskap är det också det namnet som används i denna rapport.

Av de 177 forskarskolenybörjarna läsåret 2001/02 återfinns 100 vid värdhögskolorna och 77 vid någon av partnerhögskolorna⁶ – en någorlunda jämn fördelning på aggregerad nivå således. Enskilda forskarskolor avviker dock i statistiken – ibland till förmån för värdhögskolan ibland till förmån för partnerhögskolorna. Förklaringarna kan vara flera. Det kan till exempel handla om en ren ”teknisk” detalj: att antalet medverkande institutioner vid värdhögskolan och antalet medverkande partnerhögskolor varierar mellan forskarskolorna. I intervjuerna med föreståndarna framkom att de flesta forskarskolorna i samband med doktorandrekryteringen tagit hänsyn till

⁶ Bland partnerhögskolorna ingår såväl sådana partnerskolor som utsetts av regeringen som andra högskolor vilka inte var fastställda på förhand. I nästa rapportering, vilken även kommer att inkludera läsåret 2002/03, ingår naturligt nog fler doktorander och en finare indelning av dessa på olika typer av partnerhögskolor blir meningsfull att redovisa. Därutöver kommer sannolikt en sammanställning att kunna presenteras över hur stor andel av doktoranderna som bedriver doktorandstudier vid samma lärosäte som de studerade vid i grundutbildningen. För närvarande har Högskoleverket inte tillgång till tillförlitlig statistik om detta.

fördelning av doktorander på de ingående lärosätena. Det har dock skett i olika hög grad och på delvis olika sätt.

Antal forskarskolnybörjare läsåret 2001/02 vid värd- och partnerhögskolor (värdhögskolans namn är angivet under forskarskolans namn)

	Totalt	Kvinnor	Män
Ekonomi, management och IT	13		
Uppsala universitet		2	3
Partnerhögskolor		4	4
Genomik och bioinformatik	14		
Stockholms universitet		1	1
Partnerhögskolor		6	6
Genomik och bioinformatik	0		
Göteborgs universitet		0	0
Partnerhögskolor		0	0
Genusvetenskap	21		
Umeå universitet		20	0
Partnerhögskolor		1	0
Grundläggande datavetenskap	21		
Linköpings universitet		3	10
Partnerhögskolor		1	7
Historia	12		
Lunds universitet		2	3
Partnerhögskolor		3	4
Läkemedelsvetenskap	9		
Lunds universitet		4	5
Partnerhögskolor		0	0
Matematik och beräkningsvetenskap	14		
Uppsala universitet		3	5
Partnerhögskolor		3	3
Materialvetenskap	5		
Chalmers tekniska högskola		0	3
Partnerhögskolor		2	0
Naturvetenskapernas och teknikens didaktik	13		
Linköpings universitet		1	1
Partnerhögskolor		8	3
Pedagogiskt arbete	13		
Umeå universitet		6	3
Partnerhögskolor		2	2
Romanska språk	6		
Stockholms universitet		2	2
Partnerhögskolor		1	1
Rymdteknik	8		
Luleå tekniska universitet		1	3
Partnerhögskolor		0	4
Språkteknologi	13		
Göteborgs universitet		1	2
Partnerhögskolor		5	5
Telekommunikation	5		
Kungl. Tekniska högskolan		0	5
Partnerhögskolor		0	0
Vård och omsorg	10		
Karolinska institutet		7	1
Partnerhögskolor		1	1
Totalt	177	90	87
Värdhögskolor	100	53	47
Partnerhögskolor	77	37	40

Lika många manliga som kvinnliga doktorander - men variationer mellan forskarskolorna

Totalt sett är det nästan lika många kvinnliga som manliga nybörjare på forskarskolorna (90 respektive 87 stycken). Däremot varierar könsfördelningen mellan forskarskolorna. Variationen tenderar att följa fördelningarna i de grundutbildningar som utgör rekryteringsunderlag för forskarskolorna. Till exempel är det i de tekniskt inriktade grundutbildningarna vanligt med en manlig övervikt vilket återspeglar sig i att det endast är män under det inledande läsåret som påbörjat doktorandstudier i forskarskolan i Telekomunikation (gäller dock endast fem doktorander), och att en majoritet av doktoranderna är män i Grundläggande datavetenskap respektive Rymdteknik. Omvänt finns det under forskarskolornas inledande läsår enbart kvinnliga nybörjare i Genusforskarskolan, och en majoritet av doktoranderna inom Vård och omsorg samt Naturvetenskapernas och teknikernas didaktik är kvinnor.⁷

Från intervjuerna kan man dra slutsatsen att samtliga föreståndare i forskarskolor med en sned könsfördelning är väl medvetna om denna skevhet. Men har de då aktivt arbetat för att motverka obalansen? Inte alltid, och i övriga fall varierar åtgärderna. Genusforskarskolan, som i mycket hög grad är kvinnligt dominerad, är ändå en av skolorna som har gjort en del insatser för att motverka snedfördelningen. Till exempel har man i utlysningen av doktorandplatser uppgett att man gärna ser manliga sökande och man har också riktat en doktorandanställning mot ett område som är känt för att intressera män.

Tidigare doktorandstudier

Av de 186 doktorander som antagits till forskarskolorna fram till och med vårterminen 2002 har 4 tidigare tagit en licentiatexamen och 47 har tidigare varit doktorander och aktiva i minst en termin. Ingen av de antagna till forskarskolorna har en tidigare doktorsexamen.

I intervjuerna framkom att de flesta forskarskolor har rekryterat någon eller några doktorander med tidigare studier i forskarutbildningen bakom sig. I någon forskarskola kan det räknas som en merit i samband med rekryteringen, ibland är det åtminstone inget hinder och ibland har sådana doktorander antagits trots att man i grunden har intagit en restriktiv hållning. Två fors-

---

⁷ Notera att det från intervjuerna framkommit att ingen forskarskola längre (hösten 2003) är helt enkönad. Däremot finns det ett antal forskarskolor med sned fördelning av kvinnor och män. Några forskarskolor hade vid tidpunkten 2001/02 antagit ganska få doktorander varför det inte är möjligt att dra några säkra slutsatser om deras könsfördelning.

karskolor – Grundläggande datavetenskap (LiU) och Ekonomi, management och IT (UU) – utmärker sig speciellt. Deras uttalade policy är nämligen att även mer seniora doktorander ska antas. Man anser att det är fördelaktigt med en mix av äldre och nyrekryterade. Tanken är att de mer seniora doktoranderna ska fungera som förebilder för ”juniorerna”.

Flest forskarskolenybörjare i åldern 25-29 år

Av alla 177 forskarskolenybörjare är 41 procent i åldern 25-29 år. Näst vanligast är det att nybörjarna är i åldern 30-34 år. Minst vanligt är det att nybörjarna är yngre än 25 år (7 procent) medan det är relativt vanligt att nybörjarna är över 40 år (18 procent). I hälften av alla forskarskolor utgör åldersgruppen 25-29 år den enskilt största gruppen.

De variationer som finns mellan forskarskolorna i doktorandernas ålderssammansättning har ett samband med ämnesinriktning. Till exempel har de naturvetenskapliga och tekniskt inriktade forskarskolorna en relativt stor andel unga nybörjardoktorander. Motsvarande variationer mellan utbildningar med olika ämnesinriktningar finns också i den reguljära forskarutbildningen (se t.ex. Högskoleverkets Årsrapport).

En annan förklaring till variationerna är att några forskarskolor har en inriktning som knyter an till vissa yrken. I de fall doktoranderna tidigare har varit yrkesverksamma blir de naturligt nog också äldre. Det gäller forskarskolan i Pedagogiskt arbete (UmU) där 11 av 13 nybörjare är över 40 år.⁸ Även i Naturvetenskapernas och tekniken didaktik är majoriteten av nybörjarna över 40 år.

---

⁸ Ett av behörighetskraven till forskarskolan i Pedagogiskt arbete var tidigare yrkeserfarenhet inom den pedagogiska sektorn under minst två år.

Nybörjarnas ålder vid forskarskolorna läsåret 2001/02

Forskarskola	Ålder					Antal	
	- 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 -	Totalt	Totalt
Ekonomi, management och IT (UU)	0	15	62	8	15	100	13
Genomik och bioinformatik (GU)	0	0	0	0	0	0	0
Genomik och bioinformatik (SU)	21	64	14	0	0	100	14
Genusvetenskap (UmU)	0	24	24	14	38	100	21
Grundläggande datavetenskap (LiU)	10	76	14	0	0	100	21
Historia (LU)	0	42	17	25	17	100	12
Matematik och beräkningsvetenskap (UU)	14	79	0	7	0	100	14
Materialvetenskap (CTH)	0	60	20	20	0	100	5
Läkemedelsvetenskap (LU)	33	56	0	11	0	100	9
Naturvetenskapernas och teknikens didaktik (LiU)	0	15	15	15	54	100	13
Pedagogiskt arbete (UmU)	0	0	0	15	85	100	13
Romanska språk (SU)	0	17	17	50	17	100	6
Rymdteknik (LTU)	38	50	0	13	0	100	8
Språkteknologi (GU)	0	23	46	23	8	100	13
Telekommunikation (KTH)	0	80	20	0	0	100	5
Vård och omsorg (KI)	0	20	60	20	0	100	10
Totalt andel (%)	7	41	21	13	18	100	
Totalt antal	13	72	37	23	32		177

Få forskarskoledoktorander med låg aktivitetsgrad

Aktivitet mäts i andel heltidsarbete per termin nedlagt på forskarutbildningen. En doktorand betraktas som aktiv när han/hon har en aktivitet om minst tio procent.

Drygt hälften av alla forskarskolonybörjare har en aktivitetsgrad mellan 61-80 procent den första terminen (se tabell nedan). Sannolikt är det i denna grupp många som är aktiva med forskarstudier till 80 procent eftersom det bland doktorander som har anställning som doktorand är relativt vanligt med 20 procents institutionstjänstgöring i form av undervisning eller annat. Nära 30 procent av doktoranderna har en aktivitetsgrad mellan 81-100 procent. Sammantaget har ungefär 20 procent av nybörjarna lägre aktivitetsgrad än 61 procent.

Det finns variationer mellan forskarskolor i vilken aktivitetsgrad som är vanligast och enskilda forskarskolor avviker således från huvudmönstret. Bastalen per forskarskola är ganska små vilket gör det lite vanskligt att tolka enskilda forskarskolor. Med detta i åtanke kan man ändå konstatera att för tio av forskarskolorna är det vanligast att nybörjarna har en aktivitetsgrad på 61-80 procent. På Vård och omsorg (KI) har sex av tio doktorander en mycket låg aktivitetsgrad (10-40 procent).⁹ I Historia (LU) och Läkemedels-

⁹ Eftersom aktivitetsgrad mäts över hela terminen kan låg aktivitetsgrad ibland hänga ihop med att doktoranderna antagits vid en sen tidpunkt under terminen. I statistiken finns dock inte uppgifter om exakt antagningsdatum, varför sådan hänsyn inte kan tas.

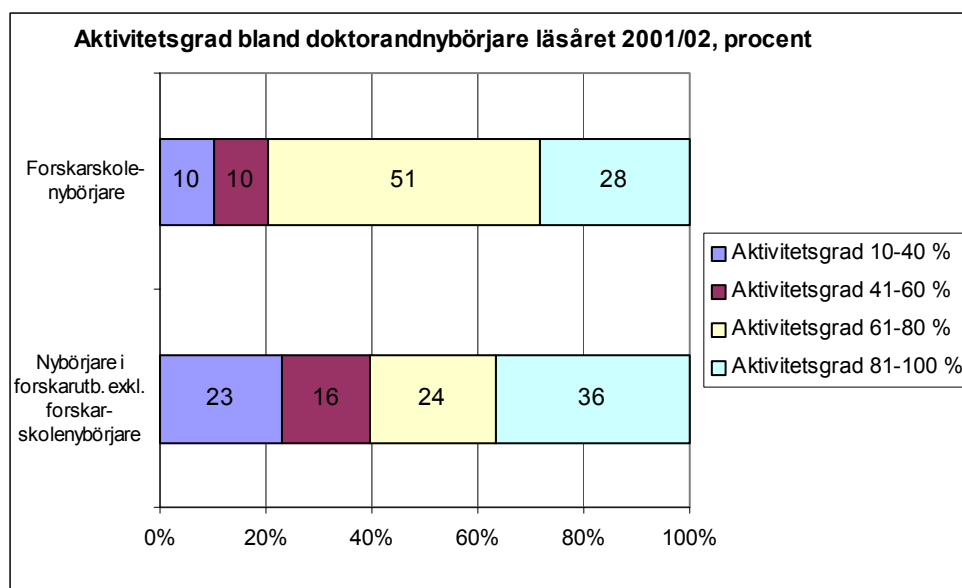
vetenskap (LU) har mer än hälften av doktoranderna en mycket hög aktivitetsgrad (81-100 procent).

Nybörjarnas aktivitetsgrad vid forskarskolorna, läsåret 2001/02

Forskarsskola	Aktivitetsgrad* (%)				Antal	
	10 – 40	41 – 60	61 – 80	81 – 100	Totalt	Totalt
Ekonomi, management och IT (UU)	8	8	54	31	100	13
Genomik och bioinformatik (GU)	0	0	0	0	0	0
Genomik och bioinformatik (SU)	21	14	43	21	100	14
Genusvetenskap (UmU)	0	5	57	38	100	21
Grundläggande datavetenskap (LiU)	10	10	62	19	100	21
Historia (LU)	0	8	25	67	100	12
Matematik och beräkningsvetenskap (UU)	7	0	71	21	100	14
Materialvetenskap (CTH)	0	20	80	0	100	5
Läkemedelsvetenskap (LU)	0	11	33	56	100	9
Naturvetenskapernas och teknikens didaktik (LiU)	23	8	31	39	100	13
Pedagogiskt arbete (UmU)	0	0	69	31	100	13
Romanska språk (SU)	0	67	33	0	100	6
Rymdteknik (LTU)	25	13	38	25	100	8
Språkteknologi (GU)	0	0	77	23	100	13
Telekommunikation (KTH)	0	0	80	20	100	5
Vård och omsorg (KI)	60	30	10	0	100	10
Totalt andel (%)	10	10	51	28	100	
Totalt antal	18	18	91	50		177

* Aktivitetsgrad mäts som andel heltidsarbete per termin nedlagt på forskarutbildningen. En doktorand betraktas som aktiv när han/hon har en aktivitet om minst tio procent.

Diagrammet nedan visar att nybörjardoktoranderna totalt i Sverige 2001/02 (exklusive forskarskolenybörjare) i större utsträckning än forskarskolenybörjarna har låg aktivitetsgrad (10-60 procent) samtidigt som de i större utsträckning har mycket hög aktivitetsgrad (81-100 procent). Gruppen forskarskolenybörjare med 61-80 procents aktivitetsgrad är drygt dubbelt så stor som motsvarande för nybörjare i forskarutbildningen totalt.

En majoritet av doktoranderna i forskarskolorna har finansiering genom anställning som doktorand

Enskilda doktorander kan ha finansiering ifrån flera försörjningskällor. För de 177 nybörjarna i forskarskolorna hösten 2001 och våren 2002 finns 210 olika försörjningskällor redovisade. I tabellen nedan redovisas nybörjarnas försörjningskällor *per doktorand*. Eftersom försörjningskällorna är fler än doktoranderna blir den summerade andelen mer än 100 procent.

Alla forskarskolenybörjare sammantagna är den överlägset vanligaste finansieringsformen anställning som doktorand (79 procent eller 139 doktorander), därefter följer utbildningsbidrag (17 procent), högskoletjänst (11 procent), och assistenttjänst (7 procent).

Studiefinansiering för nybörjardoktorander vid forskarskolor, per doktorand, läsåret 2001/02

Försörjningskällor	Andel* (%)
Assistenttjänst	7
Anställning som doktorand	79
Extern finansiering	1
Högskoletjänst	11
Studiemedel	0
Stipendium	2
Utbildningsbidrag	17
Övrigt	3
Adjunkt som forskarutbildas via särskilda medel	0
Lektor som forskarutbildas via särskilda medel	0
Läkartjänst eller dyl. på undervisningssjukhus eller motsvarande	0
Totalt	120

* Eftersom enskilda doktorander kan ha finansiering ifrån flera försörjningskällor är antalet försörjningskällor fler än antalet doktorander vilket gör att den summerade andelen försörjningskällor per doktorand blir mer än 100 procent i tabellen.

Undantaget tre av forskarskolorna är anställning som doktorand den vanligaste försörjningskällan bland forskarskolonybörjarna även om det förekommer andra försörjningskällor. Doktorander som uppbär utbildningsbidrag återfinns främst inom Genomik och bioinformatik (SU), Läkemedelsvetenskap (LU) samt Vård och omsorg (KI).

I intervjuerna med föreståndarna har många berättat att forskarskolan ställer krav på att doktoranderna ska anställas som doktorand från termin ett. När det gäller de tre skolorna där många doktorander uppbär utbildningsbidrag, har också det sin förklaring i forskarskolornas policy. Genomik och bioinformatik i Stockholm har angett att medlen ska användas till antingen utbildningsbidrag eller anställning som doktorand. Inom Vård och omsorg är policyn att doktoranderna erhåller utbildningsbidrag under de två inledande åren och därefter övergår till anställning som doktorand. Doktoranderna i Läkemedelsforsarskolan ska, i enlighet med policyn, ha samma slags försörjning som reguljära doktorander vid den institution där de är placerade.

Studiefinansieringen bland doktorandnybörjare (heltidsekvivalenter) totalt i forskarutbildningen (inklusive doktoranderna i forskarskolorna) läsåret 2001/02 redovisas i tabellen nedan. Där framgår att anställning som doktorand och därefter utbildningsbidrag är de vanligaste försörjningskällorna. Helt klart har doktoranderna i de nationella forskarskolorna en i jämförelse mycket gynnsam försörjningssituation redan från termin ett i forskarutbildningen.¹⁰ Mest framträdande är att så många forskarskoledoktorander har anställning som doktorand, samt även att stipendier är sällsynta.

¹⁰ Detta kan man säga även om beräkningsgrunderna i de två tabellerna skiljer sig åt (försörjning per doktorand respektive per heltidsekvivalenter).

Studiefinansiering för doktorandnybörjare (heltidsekvivalenter) totalt i forskarutbildningen, läsåret 2001/02

Försörjningskälla	Andel (%)
Anställning som doktorand	38
Utbildningsbidrag	22
Stipendium	13
Övrigt	10
Extern finansiering	9
Tjänst vid högskola	8

Intervjuer om verksamheten: rekrytering, handledning, kurser och samverkan

Vägledande för intervjuerna med föreståndarna var de ambitioner som regeringen hade med forskarskolorna – att de skulle främja rekryteringen, utveckla handledningen och kursutbudet samt även understödja samverkan mellan olika lärosäten och olika ämnen. Ett urval av de resultat som framkommit från intervjuerna med föreståndarna under hösten 2003 presenteras i punktform här nedan. Det är de stora dragen som presenteras, från vilka enskilda forskarskolor avviker i större eller mindre utsträckning. En utförligare redovisning kommer att presenteras i början av år 2004 i samband med att ny statistik för läsåret 2002/2003 finns att tillgå.

Rekrytering

- De flesta forskarskolorna har genomfört gemensamma och nationella utlysningar av doktorandplatser. Ibland har detta skett efter det att seniora forskare (handledare) först har erhållit projektpengar. Bland annat har flera forskarskolor annonserat i rikstäckande dagstidningar. I jämförelse med den reguljära forskarutbildningen tenderar forskarskolorna, enligt föreståndarna, att genomföra något mer omfattande utlysningar.
- Doktoranderna har huvudsakligen antagits tillsammans i en grupp en gång om året.
- Flera forskarskolor rapporterar ett högt söktryck – såväl för doktorander som söker utlysta doktorandplatser som bland forskare (blivande handledare) som söker utlysta projektmedel. I flera fall bedömer föreståndarna att söktrycket är högre i forskarskolan jämfört med i den reguljära utbildningen.
- Ett utmärkande drag för forskarskolorna, som följer av deras organisation, är att doktoranderna antas vid flera institutioner och lärosäten. De flesta forskarskolorna har i samband med rekryteringen – i större eller mindre utsträckning – tagit hänsyn till fördelningen av doktorander på de ingående lärosätena. Bland annat har detta skett genom att ett visst antal platser har garanterats per lärosäte.
- Några forskarskolor har inte behövt ta hänsyn till kön vid rekryteringen eftersom fördelningen är jämn i de grundutbildningar som man rekryterar från. Hos övriga finns en medvetenhet om att fördelningen av kvinnor och män är sned och några forskarskolor har också aktivt sökt att åtgärda förhållandet.

Studiefinansiering

- Majoriteten av forskarskolorna kräver av lärosätena (till vilka forskarskolan betalar ut medel) att doktoranderna anställs som doktorand från termin ett. Detta är synligt i statistiken på så sätt att forskarskoledoktoranderna sammantaget har en förmånligare försörjningssituation än doktorander i den reguljära forskarutbildningen: en betydligt större andel av doktoranderna i forskarskolorna är anställda som doktorander.

Handledning

- De flesta doktoranderna sitter vid samma lärosäte som sin huvudhandledare.
- I mer än hälften av forskarskolorna är policyn att doktoranderna ska ha minst en biträdande handledare. Generellt sett är föreståndarnas uppfattning att det är vanligare med biträdande handledare i forskarskolan jämfört med i den reguljära utbildningen.
- Forskarskolorna anordnar *inte* handledarutbildningar och kräver nästan aldrig att handledarna ska ha genomgått sådan.
- Hittills har få doktorander bytt handledare. För de byten som ändå genomförts nämns tre orsaker: handledaren har flyttat, konflikt mellan handledare och doktorand eller att doktoranden bytt ämnesinriktning. Forskarskolorna har ofta hjälpt till vid bytena och kunnat fungera som ett extra stöd.

Kurser

- Samtliga forskarskolor anordnar kurser. Mer än hälften kräver också av sina doktorander att de läser en del av de kurser som forskarskolan erbjuder.
- I samtliga forskarskolor har doktorander som står utanför forskarskolan fått delta i kurserna *i mån av plats*.
- På en allmän fråga om vad som sammanfattningsvis tillhör de mest positiva erfarenheterna av forskarskolan nämner flera föreståndare möjligheten att utveckla nya typer av kurser. Man har till exempel kunnat utveckla kurser med successiv påbyggnad/fördjupning.
- Var och på vilket sätt kurserna genomförs varierar mellan forskarskolor och mellan kurser inom enskilda forskarskolor. Några forskarskolor har hitintills förlagt de flesta kurserna till värdhögskolan (lärarna kan dock komma annanstans ifrån). Internatformen, att man träffas intensivt under till exempel en vecka, är ganska vanlig. Internaten förläggs såväl till värd- som partnerhögskolor, det förekommer också att de förläggs externt vid en kursgård eller dylikt, ibland också utomlands.

Organisation och samverkan

- Föreståndaren (motsvarande) ansvarar för den löpande verksamheten och utgör en sammanhållande länk. Han eller hon sitter nästan alltid vid värdhögskolan.
- Varje forskarskola har någon form av styrgrupp (motsvarande) där representanter från värd- och partnerhögskolor ingår. Doktoranderna är normalt sett också representerade. Vid mötena diskuterar man och tar beslut om verksamheten (kurser, rekrytering och så vidare). Det formella beslutet tas ibland någon annanstans (till exempel ansvarig fakultet vid värdhögskolan). Styrgrupperna kan också fungera som ett forum där flera av handledarna träffas med viss regelbundenhet.
- Huruvida värdhögskolans styrelserepresentanter är i majoritet i styrelsen eller ej varierar mellan forskarskolorna.
- Forskarskolorna kan beskrivas som ett nätverk där handledare och doktorander träffas i gemensamma aktiviteter såsom kurser, introduktionsveckor, seminarier, workshops och konferenser. Aktivitetsgraden verkar dock i viss utsträckning variera mellan forskarskolorna.
- Flera av föreståndarna tror att forskningsmiljön är sämre för forskarskoledoktoranderna vid de mindre högskolorna: få forskare och få doktorander. Dock anser man samtidigt att forskarskolan innebär en positiv möjlighet för dessa doktorander att genomgå forskarutbildningen – doktoranderna vid de mindre högskolorna tjänar så att säga mest på att delta i forskarskolan.
- Flera föreståndare nämner att styrelsearbetet fungerat bra och att det har gått att komma överens. Ibland finns det dock vissa svårigheter. Det förekommer till exempel, sett ur föreståndarens synvinkel, revirtänkande på så sätt att representanterna i styrelsen i alltför hög grad ser till det egna ämnet samt det egna lärosätet och inte prioriterar samarbetet och det mångvetenskapliga. I några forskarskolor saknas någon representant från partnerhögskolorna, det finns helt enkelt ingen senior forskare som kan representera lärosätet.
- Några forskarskolor har utvecklat ett mer organiserat samarbete med fler partnerhögskolor än de som regeringen utsåg. Dessa ytterligare lärosäten har både representanter i styrelsen (motsvarande) och egna doktorander.
- Flera föreståndare tycker att en av de mest positiva effekterna av forskarskolan är att doktorander från flera lärosäten ingår i en gemensam grupp som samarbetar och lär känna varandra.

Övrigt

- Få doktorander har avbrutit sina studier. Ingen enskild forskarskola avviker från detta mönster.

Avslutande kommentar

Resultaten av såväl det statistiska datamaterialet som intervjuerna med föreståndarna visar sammantaget på en övervägande positiv start för forskarskolorna. Vård- och partnerhögskolor har i samverkan kommit igång bra med rekrytering av doktorander, handledning och kurser.

Förhoppningsvis har det redan tydligt framgått att det är de stora dragen som presenterats i denna rapport. I samband med nästa rapportering om forskarskolorna, år 2004, kommer mer av den variation som ändå finns mellan forskarskolorna att lyftas fram. Därutöver är det också Högskoleverkets avsikt att framdeles belysa forskarskolorna från andra perspektiv, till exempel partnerhögskolornas och doktorandernas.